

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Görüşleri

Hüseyin OZAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
huseyin_ozan68@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8239-1353

Tercan YILDIRIM
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
tercan_y@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9895-7307

Araştırma Makalesi	DOI: 10.31592/aeusbed.1460723
Geliş Tarihi: 28.03.2024	Revize Tarihi: 25.11.2024
	Kabul Tarihi: 28.11.2024

Atıf Bilgisi

Ozan, H. ve Yıldırım, T. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3), 920-939.

ÖZ

Zamanın soyutluğunu, insan belleğinde inşa etmek ve tarihsel zamanı anlamlandırmak sosyal bilimlerin temel paradigmalarından birisi olmuştur. Zaman ve kronoloji bilimsel olarak tarihsel zaman içerisindeki insan faaliyetlerini tarihsel, siyasal, kültürel, ekonomik ve askeri ilişkiler bağlamında ele almaktadır. Bu bilimsel bakış temelde tarihsel olayların, olguların epistemolojik olarak nedensellik ilişkilerini ortaya koyarak kapsamlı bir zaman ve kronoloji algısını oluşturmayı amaç edinmektedir. Tarihsel zamana ilişkin bilimsel diyalektikte kronolojik beceriler geçmiş, şimdi ve gelecek bağının somutlaştırılmasını önemli görmektedir. Bu bağlamda kronolojiyi algılama becerisi olay ve olguların tarihsel ontolojisini çocukların zihninde bir zemine inşa etmektedir. Okullarda uygulanan tarih öğretiminin istedik hedeflerinin gerçekleşebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ve yetkinliklerine sahip olması gerekmektedir. Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronoloji algılama becerilerine ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. 2023-2024 eğitim öğretim yılında Aksaray Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeni bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Seçkisiz olmayan amaçsal örneklemin ölçüt örnekleme yöntemi çalışmada kullanılmıştır. Araştırmada yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada ulaşılan verilerin çözümlenmesi içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından oluşturulan öğrenme ortamı, kullanılan yöntem, teknik ve materyaller, öğrencinin bilişsel seviyesi ve hazırbulunuşluk düzeyi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin algılanmasını, öğrenilmesini benimsenen strateji, yöntem ve tekniğe bağlı olarak olumlu ve olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Beceri, sosyal bilgiler, tarih, zaman ve kronoloji.

Social Studies Teachers' Views on Perception of Time and Chronology

ABSTRACT

Constructing the abstractness of time in human memory and making sense of historical time has been one of the basic paradigms of social sciences. Time and chronology scientifically examine human activities in historical time in the context of historical, political, cultural, economic and military relations. This scientific perspective basically aims to create a comprehensive perception of time and chronology by revealing the epistemological causal relations of historical events and phenomena. In the scientific dialectic of historical time, chronological skills are seen as important to concretize the connection between past, present and future. In this context, the ability to perceive chronology builds the historical ontology of events and phenomena on a ground in the minds of children. In order to realize the desired goals of history teaching in schools, social studies teachers should have the skills and competencies of perceiving time and chronology. This study aims to determine the views of social studies teachers on their time and chronology perception skills. In this study, qualitative research method and case study design from scientific research methods were used. In the 2023-2024 academic year, 10 social studies teachers working in public schools affiliated to Aksaray National Education Directorate constituted the study group of this research. The criterion sampling method of non-random purposive sampling was used in the study. A semi-structured interview form consisting of seven questions was used in the study. The data obtained in the study were analyzed by content analysis method. In this study, it was concluded that the learning environment created by social studies teachers, the methods, techniques and materials used, the cognitive level and readiness level of the student, the perception and

learning of the ability to perceive time and chronology have positive and negative effects depending on the strategies, methods and techniques adopted.

Keywords: Skill, social studies, history, time and chronology.

Giriş

Sosyal bilimler, insanlığın varoluşundan günümüze insanın yeryüzündeki faaliyetlerini disiplinler arası bir yaklaşımla incelemeye devam etmektedir. Tarih bilimi ise bu faaliyetleri zaman ve kronoloji, değişim ve süreklilik, nedensellik ilişkisi bağlamında anlamlandırmaya çalışmaktadır. Zamanın soyutluğu ve varlığını algılama, kavrama insan zihninin tarihsel anlamda temel sorusu olmuştur. Zaman kavramının, üzerinde ortak uzlaşa sağlanmış bir tanım olduğu söylenemez. Bilimsel alanda, zamanın farklı disiplinler tarafından kendi temel bağlamlarına göre ifade edildiği görülmektedir. Taşyürek'e (2020) göre zaman; geçmiş, şimdi ve gelecek arasında birbirini takip eden kesintisiz, soyut bir süreçtir. Zaman, matematiksel, dilsel ve mantıksal olmak üzere çeşitli anlayış alanlarını kapsayan oldukça karmaşık bir kavramdır (Sole, 2019). Zaman, ontolojik anlamda insanın bilişsel şemalarında epistemolojik olarak inşa edilen sezgisel bir süreç biçiminde ifade edilebilir.

Zamanın, tarihsel bağlamda insanlar tarafından sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmada zaman türleri; objektif zaman, sübjektif zaman, biyolojik zaman ve tarihsel zaman olarak ifade edilmektedir. Taşyürek'e (2020) göre objektif zaman; bazı doğal olaylar, saat ve takvime göre ölçtüğümüz zaman türüdür. Objektif zaman, fiziksel zaman olarak da ifade edilmektedir. Fiziksel zamanı, tek boyutlu olarak ifade eden bu zaman türünde şimdi ve şu an belirtilmektedir. Sübjektif zaman ise tecrübe ettiğimiz, kullandığımız ve hayattaki değişiklikleri sıraladığımız zaman türüdür. Biyolojik zaman; sübjektif zamanın bir türüdür ve insanın alışkanlıkları üzerine kuruludur. Tarihsel zaman ise, geçmişte toplumda dönüm noktası olan tarihsel olayları, olguları anlamlandırmada, ilişkilendirmede kullanılan bir geçmiş zaman türüdür. Şimşek (2006) ise zamanı, fiziksel zaman ve tarihsel zaman olarak sınıflandırmıştır. Fiziksel zamanı, çizgisel zaman okunun simgelediği Newton zaman anlayışı ile hareketin hızına göre değişebilen izafi Einsteinci zaman anlayışı doğrultusunda belirtmiştir. Tarihsel zaman ise, geçmişe ilişkin, toplum üzerinde siyasi, askeri, sosyal ve diğer alanlarda sarsan derin etkiler bırakarak belleklerde iz oluşturmuş olayların açıklanmasında kullanılan geçmiş zaman unsurudur. Tarihsel zaman, tarih eğitiminin ana öğelerinden birisidir. Öğrencilerin geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki nedensellik ilişkisini kavramaları, analiz etmeleri tarihsel zaman içinde gerçekleşir. Tarihsel zamanın, kavranması ise kapsayıcı bütünü oluşturan tarihsel düşünme becerileri ile mümkündür. Keçe'ye (2015) göre tarihsel düşünme becerileri, üst düzey bilişsel düşünme becerileri olan kronolojik düşünme, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel kavrama, tarihsel sorun analizi ve karar verme, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisini kapsamaktadır. Bu doğrultuda tarihsel düşünme becerilerinden olan kronolojik düşünme, tarihsel zamanı bellekte yapılandırmada öncelikli işlevsel araca dönüşmektedir.

Tarihsel zaman içinde, gerçekleşen olay ve olguları oluş sırasına göre belirtmek kronoloji ile sağlanmaktadır. Şimşek ve Kolbasar'a (2020) göre kronoloji bilgisi, tarihsel zaman bağlamında gerçekleşen olayları oluş sırasına göre belirtir. Kronoloji, tarihsel sıralamanın dışında olaylar arasındaki nedensellik ilişkisini de göstermektedir. Hodkinson ve Smith (2017) açısından kronoloji, tarihin soluduğu havadır ve o olmadan çocukların tarih anlayışları sınırlı kalacaktır. Tarihsel zamanda, yaşanmış olay ve olgular nedensellik ilişkisi kapsamında anlamlandırılmaktadır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi çocukların olay ve olguları birbiri ile ilişkilendirmesinde, neden sonuçlar arasındaki bağı görmesinde pragmatik bir işlev üstlenmektedir. Dolayısıyla kronoloji becerisi, tek yönlü bir beceriden ziyade çoklu becerileri kapsamaktadır. Kronoloji ile öğrenciler olay ve olguları oluş sırasına göre sıralamaktan öte mesafelendirme, konumlandırma, eş zamanlılık, tarihlendirme, nedensellik kurma, analiz yapabilme, değerlendirme gibi bilişsel becerileri gerçekleştirirler. Butler (2017) için kronolojiyi öğretmek olay ve olguları sıralamaktan daha fazlasını ifade etmektedir. Tarih öğretmenleri, öğrencilerde derin bir kronolojik anlayış becerisi geliştirebilmelidir. Tarihsel zamanın çocukların belleklerinde inşası, zaman ve kronoloji becerisinin kavranması ve eyleme dönüşmesi etkinliklerle mümkün görünmektedir.

Tarihsel zaman, geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamında insan faaliyetlerine anlam kazandırmaktadır. Tarihsel zamanın, çocukların zihninde yer etmesi; kronoloji bilgisi, değişim ve süreklilik algısı, kronoloji becerilerinin içselleştirilmesi ile gerçekleşecektir. Kronoloji bilgisini, zaman birimleri olan yüzyıl, çağ vb. oluştururken tarihsel zaman ifadelerini taş devri, maden devri vb. ifadeler, milat kavramını milattan önce ve milattan sonra, sıralama bilgisini tarihteki çağ, dönem, olay ve kişiler oluşturmaktadır. Değişim ve süreklilik algısında ise kavramları örneklerle açıklama, geçmişten günümüze zihinsel sıralama yapma, geçmiş ve şimdiyi, değişim ve süreklilik bağlamında analiz etme, geçmiş ve şimdiye ait benzerlik ve farklılıkları ayırt etme yer almaktadır. MEB (2018) açısından farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyerek değişim ve sürekliliği algırlar. Kronoloji becerileri; tarihsel zaman içinde gerçekleşen bir olayı zaman çizgisinde tarihsel olarak yerleştirme, gerçekleşen tarihsel olayları zamansal olarak sıralama, tarihte yaşanan olayları yaşanan tarihleri dikkate alınarak belirli dönem veya tarihler bakımından zaman çizgisinde konumlandırma, tarihsel olayın tarihinden hareketle ait olduğu yüzyılı belirleme ya da olayı tarihlendirme, gerçekleşen tarihsel olaylar arasında yakınlık ve uzaklığı belirleyebilmek için mesafelendirme ve aynı zamanda gerçekleşen olayları eşzamanlılık bağlamında belirleyebilmek tarihsel zamanı bir bütün olarak ifade eder. Sel ve Sözer'e (2021) göre küçük yaşta öğrenciler zamanı algılamada sahip olacağı kronoloji bilgisi ve becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi ile tarihsel olaylar arasındaki nedensellik ilişkisini, dönemler arasındaki sürekliliği ve eş zamanlılığın incelenmesini, dönemler arasındaki farklılıkları ve benzerliklerini, tarihsel dönümlerin ve milat olan olayların keşfedilmesini, yaşanan tarihsel değişimlerin hızını ve yönünün belirlenmesini kavrayarak bir yetkinliğe dönüştürecektir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenleri zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğrencilere kazandırırken somut materyaller oluşturmalı ve görsel etkinlikleri nedensellik ilişkisini gösterir biçimde düzenlemelidir. Taşyürek (2020) zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin olarak farklı materyallerin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi; zaman şeridi, zaman kapsülleri, yerel tarih kullanımı, sözlü tarih kullanımı, resimlere dayalı öğretim ve hikâyeler ile öğretim yolları kullanılarak kazandırılabilir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyini dikkate alarak soyut olan zaman ve kronolojiyi algılama becerisini, somut öğretim materyallerini kullanarak çocukların bilişsel şemalarında yapılandırdığı söylenebilir.

Ülkemizde eğitim öğretim alanında program geliştirme çalışmaları 21. yüzyıl ile ivme kazanmıştır. Dünyada yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler sosyal bilgiler öğretim programlarının çağın gereklerine uygun bir biçimde yeniden oluşturulması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2005 yılında sosyal bilgiler öğretim programını bilginin öğrenci tarafından inşasını felsefe edinen bir yaklaşımla yapılandırmacılık temelinde oluşturmuştur. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan zaman ve kronolojiyi algılama becerisi; kronolojik sıralama yapma, zaman şeridi oluşturma, zaman şeridindeki veriyi yorumlama, zaman ifadelerini doğru kullanma, zamanı ayırt etme, takvim bilgisi edinme gibi öğrenme yetkinliklerinden oluşmaktadır (MEB, 2005). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 7 sınıf "Zaman İçinde Bilim" ünitesinde doğrudan verilen bir beceri iken diğer ünitelerde doğrudan verilen bir beceri olarak yer almamaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi sınıflara ve öğrenme alanlarına geniş kapsamı ifade edecek biçimde yerleştirilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi 4 ve 6 sınıflarda "Birey ve Toplum, Kültür ve Miras" öğrenme alanlarında, 7 sınıflarda "Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanlarında doğrudan verilecek beceri olarak yer almaktadır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler öğretim programı 2024 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından değişen dünya, bilim ve teknoloji bağlamında yeniden güncellenmiştir. 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi alan becerilerinde "zamanı algılama ve kronolojik düşünme" ifadesi ile yer almaktadır (MEB, 2024). Sosyal bilgiler öğretim programlarında da görüldüğü üzere zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretimi öğrenme alanları, kazanımlar, süreç bileşenleri ve öğrenme çıktıları kapsamında gerçekleşmektedir. Bu becerinin kazandırılmasında ise, zaman ve kronoloji becerisi yetkinliklerine sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin etkili öğrenme ortamları düzenlemesi, farklı materyalleri

oluşturarak etkinlikler kullanması gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri önemlidir.

Literatürde zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine ilişkin farklı çalışmalar yer almaktadır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilgili alanyazına bakıldığında araştırmaların sosyal bilgileri öğretmenlerinin kronolojik düşünme becerileri (Özmen ve Hançer, 2020; Taşer ve Polat, 2015), öğretim programlarında zaman ve kronoloji (Bozdoğan, 2018), ders kitaplarında zaman ve kronoloji (Öcal, 2022), kronoloji becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri (Demircioğlu, 2009; Şimşek ve Kolbasar, 2020), kuramsal olarak zaman ve kronoloji öğretimi (Altun ve Kaymakçı, 2016; Arnsdorf, 1961; Butler, 2017; Hodkinson ve Smith, 2018; Keçe, 2015; Sel ve Sözer, 2021; Taşyürek, 2020), ortaokul öğrencilerinin kronoloji becerileri (Akbaba vd., 2012; Aksoy ve Ablak, 2017; Bozdoğan ve Güven, 2021; Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2019; Işık, 2007; Kızıl, 2021; Özen, 2010; Sole, 2009; Safran ve Şimşek, 2006; Thornton ve Vukelich, 1988; Uçarkuş ve Yeşilbursa, 2022; Varlıkgörücüsü ve Çalışkan, 2020), şeklinde olduğu görülmektedir. Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini, bu beceriye ilişkin kavramsal bilgisini ve beceri yetkinliklerine sahip olma durumlarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin diğer çalışmalardan farklı olarak MEB’de görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin farkındalık, yetkinlik ve uygulama durumlarını örneklendirmesi bakımından özgündür. Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerini öğretim programının doğrudan uygulayıcıları olarak zaman ve kronolojiyi algılama becerisi bağlamında konu edinmesi bakımından önemli görülmektedir. Bu çalışmanın alan yazına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın ana problem cümlesini “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerini kavramsal bilgi ve öğretme yetkinliklerinin durumunu tespit etmek amacı ile nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, gerçek ortamdaki davranış ve anlamı konusunda yeni bir şeylerin öğrenmesine dayalı değerli ve derinlemesine anlamayı ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel araştırma desendir (Yin, 2017). Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine ilişkin eğitim öğretim ortamındaki kavramsal bilgileri ve uygulamaları veri toplama aracı ile belirlenerek duruma ilişkin derinlemesine anlayış ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubuna Millî Eğitim Bakanlığı’nın resmi devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri katılımcı olarak seçilmiştir. Bu çalışmada seçkisiz olmayan amaçsal örneklemin ölçüt örnekleme stratejisi örnekleme yöntemi olarak kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme belirlenmiş niteliklere sahip bir ya da birden çok özel durum araştırmacı tarafından çalışılmak istendiğinde kullanılmaktadır. Çalışmada araştırmacı tarafından seçilen durumlar doğrultusunda doğa, toplum olayları ve olguları anlamlandırılmaya, açıklanmaya ve ilişkiler keşfedilmeye çalışılır (Büyüköztürk vd., 2017). Çalışma grubuna Aksaray’da devlet okullarında görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmeni seçilmiştir. Bilimsel araştırma etik kuralları gereği çalışma ile ilgili katılımcı öğretmenlere bilgi verilmiş olup gönüllülük ilkesi benimsenmiştir. Çalışmada Aksaray şehrinde 10 sosyal bilgiler öğretmeni amaçsal örneklemeden ölçüt örnekleme stratejisine uygun olarak seçilmiştir. Öğretmenlerin seçiminde MEB’e bağlı merkez, ilçe ve köy devlet okullarında çalışıyor olma ölçütü belirlenmiştir. Araştırmada katılımcı olarak bulunan öğretmenlere etik kurallar ve gizlilik ilkesi doğrultusunda kod isim verilmiştir (Ö1, Ö2, Ö3...Ö10).

Veri Toplama Aracı ve Analizi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuş yarı

yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile çalışmada yer alan bireylerle görüşerek alınan verilerin benzerlik ve farklılıklarını belirleyip karşılaştırma yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırma öncesinde veri toplama aracı çalışmanın amacına uygun olan sorulardan oluşan taslak form halinde hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan soruların biçimsel ve anlamsal bütünlüğü dikkate alınarak araştırmaya veri sağlayacak nitelikte olmasına çalışılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine zaman ve kronolojiyi algılama becerisi bağlamında yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla kavramsal bilgiler (Zaman, tarihsel zaman, tarih, geçmiş, şimdi, gelecek, kronoloji, milat, milattan önce, milattan sonra, yüzyıl, çağ), zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin önemi, bu becerinin öğretiminde konu, ünite, öğrenme alanı ilişkisi, kullanılan yöntem ve teknikler, materyal kullanımı, materyallerin etkililiği, etkinlik önerileri soruları sorulmuştur.

Araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliği sürecin hazırlık ve uygulama aşamasında üç konu alanı uzmanı, iki dil ve anlatım uzmanı, üç ölçme değerlendirme uzmanının görüşüne başvurularak sağlanmıştır. Taslak form deneme uygulaması yapılarak alınan geri dönüşlere göre bilimsel veriler ışığında güncellenerek son şeklini almıştır. Bilimsel araştırma konusu ile ilgili gönüllülük sağlamak amacıyla katılımcılara bilgi verilmiştir. Araştırmaya Aksaray ilinden 10 sosyal bilgiler öğretmeni katılmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılara uygulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilen görüşmeler ses kaydına alınarak tamamlanmıştır. Ses kaydı öncesinde bilimsel etik gereği öğretmenlerde gönüllülük aranmıştır.

Çalışmada toplanan verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile araştırmacı, kavramları kullanarak temalara, temalar aracılığıyla da verileri anlamlı hale getirir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizinde, görüşme ve gözleme dayalı olarak alınan veriler; kodlar, kategoriler ve temalar şeklinde ifade edilmek için kullanılır (Patton, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırmacılar tarafından uygulanması neticesinde ulaşılan ham veriler ses kaydından bir metne aktarılmıştır. Ham verileri araştırmacılar kodlama yaparak ilgili kategoriler altında bir araya getirip ana temalara dönüştürmüşlerdir. Bulgulara ulaşılarak bulgular arasında bulunan nedensellik ortaya konulmuştur.

Araştırma Etiği

Bu makalede araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi yazım kurallarına, dergi etik kurallarına ve yayın ilkelerine uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir. Makalenin etik kurul izni ilgili Üniversite/Yayın Etiği Kurulu tarafınca 21.12.2023 tarih 2023/11/19 sayılı kararı ile alınmıştır.

Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerini ortaya koymayı amaçlayan araştırmanın bu bölümünde bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler analiz edilerek ana temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar araştırmanın ana problemi, alt problemleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadeleri doğrultusunda biçimlenmiştir.

Kategoriler Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Kavram Bilgisi, Öğrencilerde Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Gelişmesi ve Önemi, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretimi şeklindedir. Temalar ise Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretimi ana temasına bağlı olarak oluşturulmuştur. Alt temalar ise Konu Ünite Öğrenme Alanı İlişkisi, Yöntem ve Teknikler, Materyaller, Materyallerin Etkililiği, Etkinlik Önerileri biçimindedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Kavram Bilgisi

Bu kategoride sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin kavram bilgi düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kavramsal bilgi kapsamında öğretmenler tarafından bilişsel olarak bellekte kurgulanışını derinlemesine göstermek için “Sizce sosyal bilgiler öğretiminde, zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin aşağıdaki kavramlar ne anlama gelmektedir? (Zaman, tarihsel zaman, tarih, geçmiş, şimdi, gelecek, kronoloji, milat, milattan önce, milattan sonra, yüzyıl, çağ)” sorusu sorularak cevaplar alınmıştır. Çalışmada, öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine yönelik kavram bilgilerinin durumu belirlenmek istenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerine yönelik kavramları bilgi olarak nasıl anlamlandırdıkları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama yönelik kavram bilgisi

Kategori	Tema	Alt Tema
Kavram Bilgisi	Zaman	Akıp giden süreç
		Yaşadığımız an
		Soyutluk
	Tarihsel Zaman	Olaylar
		Dönem
		Akış
	Tarih	İnsanın geçmişte yaşadığı olaylar
		Geçmiş belge ve bulgularla açıklayan bilim
		Geçmişte meydana gelmiş her şey
	Geçmiş	Yaşadığımız anın öncesi
		Ulaşılmaz zaman dilimi
		Kendimize dersler çıkartabileceğimiz zaman
	Şimdi	Anılar
		Yaşanan tüm olaylar
		Yaşadığımız an
	Gelecek	Sonuçları gelecekte yorumlanacak zaman
		Yaşanılacak zaman
		Geçmiş ve şimdinin değerlendirileceği zaman
	Kronoloji	Tarih olaylarının sıralanması
		Takvim çizelge ve zamanın sıralanması
		Hz. İsa'nın doğumu
	Milat	Başlangıç
		Dönüm noktası
		Hicret
		Peygamberimizin doğumu
		Hz. Adem'in yaratılışı
		Yazının icadı
		Kavimler göçü
		Malazgirt savaşı
		İstanbul'un fethi
		Milattan Önce
	Hicretten önceki zaman	
	Yazının icadından önceki zaman	
	Önemli bir olayın öncesi	
	Milattan Sonra	Başlangıçtan önce yaşanan olaylar
		Hz. İsa'dan sonraki zaman
		Hicretten sonraki zaman
		Yazının icadından sonrası
		Başlangıcın sonrası
	Önemli olaylar sonrası	

Yüzyıl	Miladi takvime göre yüzyıllık dönemler
Çağ	Önemli olaylarla başlayan ve biten dönem
	Tarihin belli bir bölümünü anlatan dönem
	Yaşanılan dönem

Tablo 1 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi “zaman, tarihsel zaman ve tarih” kavramlarını benzer anlamlara gelen ortak vurgularla belirttikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin zaman kavramını anlamlandırırken daha çok akıp giden süreç ve yaşadığımız an vurgusunu yaptıkları görülmektedir. Ö1 zaman kavramını “Geçmişten günümüze akıp giden bir süreç” olarak ifade ederken Ö5 “Zaman geçmişten günümüze ilerleyen bir süreç” şeklinde belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu ifadelerle zamanı, sürekli bir değişim ve değişimin sürekliliği yönünde, devinim biçiminde anlamlandırdıkları görülmektedir. Öğretmenlerin ayrıca zamanı içinde bulunulan, yaşadığımız bir an olarak belirttikleri görülmektedir. Ö6 zaman kavramını “İçinde yaşadığımız an, bulunduğumuz zaman” olarak vurgulamıştır. Öğretmenlerin burada zamanı anlamlandırırken sadece içinde bulunulan bir zaman dilimi olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman kavramını en az soyutluk vurgusu ile belirttiği görülmektedir. Ö2 zaman kavramını “Zaman soyut bir kavramdır” ifadesi ile açıklamaktadır. Dolayısıyla soyut olan zaman kavramının öğrenciler tarafından anlamlandırılması ve kavranmasının zorluğu öğretmen tarafından belirtilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel zaman kavramını daha çok olaylar ve dönem vurgusu ile ifade ettikleri görülmektedir. Ö7 tarihsel zamanı “Geçmişte yaşanmış olaylar bütünü” olarak anlamlandırırken Ö3 ise “Hadiselerin meydana geldiği dönem” biçiminde ifade etmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin tarihsel zaman kavram bilgisinde; tarihsel olayların tarihsel zaman içinde yer aldığı vurgusunun belirgin olduğu bulgusuna varılmıştır. Bazı öğretmenler ise tarihsel zamanın, dönem ile ifade edileceğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel zaman kavramını en az süreç vurgusu ile belirttiği görülmektedir. Ö5 tarihsel zamanı “Geçmişten günümüze insan faaliyetlerinin devam ettiği bir akış” olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla tarihsel zaman kavramı, zamanın devinimini insan eylemleri ile ilişkilendirerek açıklanmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarih kavramını en çok insanın geçmişte yaşadığı olaylar ve geçmişi belge ve bulgularla açıklayan bilim vurguları ile açıkladıkları görülmektedir. Öğretmenler tarih kavram bilgisini en az geçmişte meydana gelmiş her şey vurgusu ile ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri tarih kavramı beş farklı ifade ile anlamlandırmışlardır. Tarih kavramını Ö3 “Geçmişte yaşanmış olayların yer ve zaman belirtilerek aktarılması” olarak ifade ederken Ö10 “Geçmişin belge ve bulgularla açıklanması” şeklinde belirtmiştir. Ö2 ise tarihi “Geçmişte meydana gelmiş her şey” olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin tarih kavramını insan ve tarih olayları bağı ile açıklarken tarihin bilimselliğindeki kanıtlara dayalı olma kapsamında belge ve bulgu vurgusu yaptıkları da görülmektedir. Bazı öğretmenlerin ise tarih kavramının anlamlandırılmasında geçmişte yaşanan her şeyin tarih konusu olacağı biçiminde bir yanılığa sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Tarih biliminin metodolojik ilkeleri bağlamında insana ilişkin bütün eylemlerin tarih konusu olamayacağı bilinmektedir.

Bu kategoride sosyal bilgiler öğretmenlerinin geçmiş kavramını daha çok yaşadığımız anın öncesi vurgusu ile anlamlandırıldığı görülmektedir. Öğretmenler geçmiş kavramını en az ulaşılmaz zaman dilimi, kendimize dersler çıkartabileceğimiz zaman, anılar ve yaşanan tüm olaylar olarak ifade ettikleri görülmektedir. Ö6 geçmiş kavramı için “Yaşadığımız andan önceki zaman” ifadelerini kullanırken Ö5 “Ulaşılmaması mümkün olmayan zaman” olarak geçmişi anlamlandırmaktadır. Ö9 ise geçmiş kavramını “Düneye bakarak dersler çıkartacağımız zaman” biçiminde ifade etmiştir. Öğretmenlerin geçmiş kavramını yaşadığı anın öncesinde kalan geri döndürülemez bir zaman olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, şimdi kavramını en çok yaşadığımız an vurgusu ile ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin şimdi kavramını en az sonuçları gelecekte yorumlanacak zaman olarak belirttikleri görülmektedir. Ö7 şimdi kavramını “İçinde bulunduğumuz an” olarak belirtirken

Ö9 “Sonuçlarını göremediğimiz değerlendiremediğimiz gelecekte yorumlayabileceğimiz daha iyi çıkarımlar yapabileceğimiz zaman dilimi” olarak ifade etmiştir. Öğretmenler yaşadığı, içinde bulunduğu anı şimdi kavramı ile anlamlandırdıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı öğretmenler ise şimdi kavramının tarihsel değerlendirme bağlamında içinde bulunulan anın dışına çıkıldığında anlam kazanacağını ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin, gelecek kavramını en çok, yaşanılacak zaman vurgusu ile anlamlandırdığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri gelecek kavramı en az ise geçmiş ve şimdinin değerlendirileceği zaman olarak belirtmektedirler. Ö1 gelecek kavramı “olayların yaşanacağı zaman dilimi” olarak ifade ederken Ö9 şimdi kavramını “Geçmiş ve içinde bulunduğumuz şimdiyi yorumlayacağımız zaman” şeklinde belirtmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin, kronoloji kavramını en çok tarih olaylarının sıralanması vurgusu ile yaptıkları görülürken en az ise takvim, çizelge ve zamanın sıralanması olarak belirttikleri görülmektedir. Ö6 kronoloji kavramını “Yaşanan olayların oluş tarihine göre sıralaması” olarak ifade ederken Ö4 ise kronolojiyi “Takvim, çizelge ve zamanın sıralanması” şeklinde belirttiği görülmektedir. Öğretmenlerin tarihsel bir olayı temele alarak öncelik, sonralık ve ilişkisellik bağlamında sıralama ifadesini öne çıkardıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı öğretmenlerin ise kronolojiyi sadece çizgisel bir düzlem üzerinde ifade etmek olarak gördükleri bulgusuna varılmıştır.

Öğretmenlerin, milat kavramını en çok; Hz. İsa'nın doğumu ile ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin milat kavramını en az; başlangıç, dönüm noktası, hicret, Hz. Adem'in yaratılışı, yazının icadı, peygamberimizin doğumu, kavimler göçü, Malazgirt savaşı, İstanbul'un fethi vurguları ile anlamlandırmaktadırlar. Ö5 milat kavramını “Evrensel olarak Hz. İsa'nın doğumu milattır.” şeklinde ifade ederken Ö1 ise miladı “Biz Müslümanlara göre hicret milattır.” şeklinde belirtmektedir. Ö2 ise miladın evrensel bir gelişmeyi karşılayan anlam olduğunu vurgulayarak “Yazının icadı tüm insanlığı etkileyen bir gelişme olarak milattır.” ifadesini kavram bilgisi olarak öne çıkarmaktadır. Öğretmenler tarafından Avrupa merkezci tarih anlayışı ve Hristiyan hegemonyasının söylemi olan Hz. İsa'nın doğumunun evrensel bir milat olduğu ifade edilmektedir. Bazı öğretmenler ise milat kavramının her toplumun tarih ve din gerçeğine göre anlam kazandığını belirttikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazılarının ise İslam tarihi bağlamında Hicret'in Türk İslam dünyası için zaman ve kronolojiyi ifade eden bir milat olduğunu vurguladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin, milattan önce kavramı en çok Hz. İsa'nın doğumundan önceki zaman vurgusu ile ifade ettikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin milattan önce kavramı en az ise hicretten önceki zaman, yazının icadından önceki zaman, önemli bir olayın öncesi ve başlangıçtan önce yaşanan olaylar şeklinde belirttikleri görülmektedir. Ö7 milattan önce kavramını “Hz. İsa'nın doğumundan önceki süreç” olarak ifade ederken Ö1 “Müslümanlara göre hicretten önceki zaman dilimi” biçiminde anlamlandırmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin milattan önce kavramını ifade ederken egemen tarih yaklaşımı ile tarih ve inanç arasında kalarak kavramsal tanımlama yaptığı bulgusuna varılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, milattan sonra kavramını en çok Hz. İsa'dan sonraki zaman vurgusu ile anlamlandırdıkları görülmektedir. Öğretmenlerin milattan sonra kavramı en az ise hicretten sonraki zaman dilimi, yazının icadından sonrası, başlangıcın sonrası ve önemli olaylar sonrası ifadeleri ile tanımladıkları görülmektedir. Ö6 milattan sonra kavramı için “Hz. İsa'nın doğumundan sonra günümüze kadar olan dönem” ifadelerini kullanırken Ö1 “Biz Müslümanlar için hicretten sonrası milattan sonradır.” kavramsal açıklamasını yapmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin milattan sonra kavramı ifadesini biçimlendiren temel argümanların Batı egemen söyleminin olduğu görülmektedir. Buna karşın bazı öğretmenlerin zaman ve kronoloji algısında ise dinin temel referans kaynağı olarak benimsendiği Hristiyan tarihsel taksimatına bir reddiyenin olduğu görülmektedir.

Bu kategoride sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamının yüzyıl kavramını miladi takvime göre yüzyıllık dönemler vurgusu ile anlamlandırıldığı görülmektedir. Ö2 yüzyıl kavramını “*Miladi takvime göre yüzyıllık dönem*” ifadesini kullanırken Ö6 “*Zamanın yüzyıllık dönemlerle ifade edilmesi*” olarak tanımlamaktadır. Öğretmenlerin yüzyıl kavramını temel sözlük anlamı ile ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenler, çağ kavramını tanımlarken en çok önemli olaylarla başlayan ve biten dönem vurgusu yaparken en az tarihin belli bir bölümünü anlatan dönem ve yaşanan dönem ortak ifadelerine yer verdikleri görülmektedir. Ö5 çağ kavramını “*İnsanlığı etkileyen çok önemli olayların başlattığı ve bitirdiği dönemler*” olarak anlamlandırırken Ö3 “*Yaşanılan döneme çağ denir.*” şeklinde belirtmiştir. Ö2 ise çağ kavramını “*Tarihin belli bir bölümünü anlatan dönem*” olarak tanımlamıştır. Ö2 ayrıca çağ kavramının başlangıç ve bitişinin toplumlara göre değişebileceğini, çağa yüklenen karanlık çağ veya aydınlık çağ ifadelerinin de evrensel olmadığını ifade etmiştir. Ö2 çağ kavramının dönem olarak adlandırılması ilişkin “*Orta Çağ ilgili olarak İslam toplumuna bakalım Osmanlı Devleti’ne bakalım bir de Avrupa’ya bakalım. Osmanlı Devleti için zirve noktası iken Avrupa için tamamı karanlık bir dönemdir. Şimdi biz Orta Çağ’da karanlık dönem mi diyeceğiz Avrupa’ya göre düşündüğümüzde...*” ifadeleri ile Avrupa egemen tarih yaklaşımı ve çağ adlandırılmasını benimsemediğini belirtmektedir.

Öğrencilerde Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Gelişmesi

Bu kategoride çocuklarda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesinin önemine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlere “Öğrencilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesi sizce önemli midir? Neden?” sorusu sorularak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesinin önemi

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Gelişimi	Önem/Gerekçe	Nedensellik ilişkisi kurmak
		Kronolojiyi kavramak
		Tarihi anlamak
		Zamanı kavramak
		Geleceği biçimlendirmek
		Tarihsel metodolojiyi anlamak

Tablo 2 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamının zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin çocuklarda gelişmesinin önemli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlerin, çocuklarda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesine gerekçe olarak en çok nedensellik ilişkisi kurmak, kronolojiyi kavramak, tarihi anlamak ve zamanı kavramak vurgularını öne çıkardıkları görülmektedir. Öğretmenlerin, gerekçe olarak en az ise tarihsel metodolojiyi anlamak ve geleceği biçimlendirmek ifadelerini belirtmektedirler. Çocuklarda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesi ve önemine ilişkin olarak Ö8 “*Öğrencilerin geçmişten günümüze olayların birbirleriyle bağlantılarını anlamaları nedenselliğini anlamaları ve olayların oluş sırasını anlamaları önemlidir. Hangisi önce olmuş hangisi sonra olmuş bunları kavramaları önemlidir.*” açıklamasında bulunurken Ö7 “*Bir öğrenci geçmişinde ve geleceğinde ya da öncesinde ve sonrasında neler yaşayacağını bilmeden önceden gelen zamanı algılayamazsa tarihi anlayamaz.*” ifadelerini belirtmiştir. Ö5 ise “*Tarihsel metodolojiyi anlayabilmeleri neden ve sonuçlarını kavrayabilmeleri için zaman dilimini çok iyi anlamış olmaları gerekiyor. O zamanın şartlarını böylece değerlendirebilirler.*” açıklaması ile çocuklarda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Ö9 çocuklarda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmesi ve önemi için “*Olayların meydana geliş sırasını bilmedikleri zaman neden sonuç ilişkisini doğru bir şekilde değerlendirmeleri mümkün değildir. Olayların oluş sırasını bilmeleri lazım ki neden sonuç ilişkisini de tam olarak kurabilsinler. Bu yüzden kronolojiyi bilmek gereklidir.*” ifadelerini söyleyerek kronolojinin tarihte nedensellik ilişkisi kurmada gerekliliğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri açısından tarihin öğretiminde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğrenciye

kazandırılmasının tarihsel olaylar arasındaki neden ve sonuç ilişkisi, zaman ve kronolojiyi kavrama ve tarihi anlamlandırmada önemli olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretimi

Çalışmanın bu kısmında sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretim sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda ana kategoriye bağlı temalar oluşturulmuştur. Bu temalar konu, ünite öğrenme alanı ilişkisi, yöntem teknik, materyaller, materyallerin etkililiği, etkinlik önerileri şeklinde oluşturulmuştur.

Konu ünite öğrenme alanı ilişkisi

Bu kısımda öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğrettiği konu, ünite ve öğrenme alanlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal bilgilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisini hangi konu/ünite/öğrenme alanı ile ilişkili olarak öğretiyorsunuz?” sorusu sorularak Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Konu ünite öğrenme alanı ilişkisi

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Öğretimi	Konular	Tarih konuları
		Vatandaşlık konuları
		Bilim konuları
		Ekonomi konuları
		Coğrafya konuları
	Üniteler	Tarihe Yolculuk (6. sınıf)
		Türk Tarihinde Yolculuk (7. sınıf)
		Geçmişe Yolculuk (5. sınıf)
		Zaman İçinde Bilim (7. sınıf)
		Ekonomi ve Sosyal Hayat (7. sınıf)
		Biz ve Değerlerimiz (6. sınıf)
	Öğrenme Alanları	Kültür ve Miras
		Bilim, Teknoloji ve Toplum
		Üretim, Dağıtım ve Tüketim
		Birey ve Toplum

Tablo 3’te sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde konu ünite öğrenme alanı ilişkisi gösterilmektedir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile konu ilişkisine bakıldığında öğretmenlerin en çok tarih konuları ile ilişkilendirerek bu beceriyi öğrettiğini ifade ettiği görülmekte iken en az coğrafya konuları ile ilişki kurduğu görülmektedir. Ö2 zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ve konu ilişkisini belirtirken “*Çoğunlukta tarih konularında öğretiyorum.*” şeklinde ifade etmektedir. Ö9 ise “*Sosyal bilgiler dersinin çok önemli bir kısmını tarih konuları oluşturuyor. Tarih konularının hepsinde kronoloji önemlidir.*” ifadeleri ile tarih konuları ile zaman ve kronoloji becerisi arasında ilişki kurduğunu belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini tarih konularının öğretimi ile ilişkili olarak öğrettiği görülmektedir. Öğrencilerde geçmiş, şimdi ve gelecek yapılandırmasının bilişsel inşasında zaman ve kronolojinin tarih konularında işlevsel olarak öğretildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretimi ile ünite arasındaki ilişkiye bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok 6. sınıf “Tarihe Yolculuk”, 7. sınıf “Türk Tarihinde Yolculuk”, 7. sınıf “Zaman İçinde Bilim” ve 5. sınıf “Geçmişe Yolculuk” üniteleri arasında ilişki kurduğu görülmektedir. Öğretmenlerin en az 6. sınıf “Biz ve Değerlerimiz” ünitesi ilişki kurduğu görülmektedir. Ö6 zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken “*Beşinci sınıflarda Geçmişe Yolculuk ünitesinde, altıncı sınıflarda Tarihe Yolculuk ünitesi ve yedinci sınıflarda Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde bağlantı kuruyorum.*” ifadesini belirtmiştir. Ö3 ise altıncı sınıflarda “*Biz ve Değerlerimiz ünitesi var altıncı sınıflarda. Ünite içerisinde sosyal rollerin zamanla değişimini*

anlatırken ilişkilendiriyorum.” ifadesi ile ünite arasında bağlantı kurduğunu açıklamıştır. Öğretmenlerin genel olarak tarih konularını içeren ünitelerle zaman ve kronolojiyi algılama becerisi arasında ilişki kurduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretimi ile öğrenme alanı ilişkisine bakıldığında en çok “Kültür ve Miras” öğrenme alanı arasında ilişki kurdukları görülmekte iken en az “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ve “Birey ve Toplum” öğrenme alanı arasında ilişki kurdukları görülmektedir. Ö9 “*Tüm sınıf seviyelerinde Kültür ve Miras öğrenme alanında zaman ve kronoloji becerisi ile ilişki kurarak dersi anlatıyorum.*” ifadesi öğrenme alanı arasında bağı belirtmektedir. Ö10 ise “*Tarih konuları ile zaman ve kronoloji doğrudan bağlantılı. O yüzden ben Kültür ve Miras öğrenme alanında bu beceriden faydalanıyorum.*” açıklaması ile öğrenme alanı arasında ilişki kurduğu görülmektedir. Ö3 ise toplumsal rollerin zamanla değişeceğini vurgulayarak “*Birey ve Toplum öğrenme alanında toplumsal roller üzerinden verilen bir zaman ve kronoloji algısı var.*” ifadeleriyle öğrenme alanı ile bu beceri arasındaki ilişkiyi belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi olaylar ve olguların yer aldığı Kültür ve Miras öğrenme alanında zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öncelikli olarak öğrettiği görülmektedir.

Yöntem ve Teknikler

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken kullandığı yöntem ve tekniklere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal bilgilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? (Anlatım, soru cevap, tartışma, gösteri, örnek olay, beyin fırtınası, altı şapkalı düşünme, istasyon, konuşma halkası, diğer)” sorusu sorulmuştur.

Tablo 4

Yöntem ve teknikler

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Öğretimi	Yöntem ve teknikler	Anlatım
		Soru Cevap
		Örnek Olay
		Gösteri
		Tartışma
		Beyin Fırtınası
		Altı Şapkalı Düşünme
		Tekniği
		İstasyon
		Konuşma Halkası
Diğer		

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde yöntem ve tekniklerden en çok anlatım, soru cevap, örnek olay ve gösteri tekniğini kullandıkları görülürken en az altı şapkalı düşünme tekniği, istasyon, diğer yöntem teknikleri kullanılmaktadır. Ö1 kullandığı yöntem ve teknikler için “*Yöntem ve tekniklerden anlatım, soru cevap, tartışma, gösteri, örnek olay, beyin fırtınası kullanıyorum.*” ifadesini belirtirken Ö6 “*Anlatım, soru cevap ve gösteri*” açıklamasını belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu geleneksel yöntem ve tekniklere daha fazla yer verirken modern yenilikçi yöntem ve tekniklere yer veren öğretmenlerin ise daha az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Materyaller

Bu kısımda öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken kullandığı materyallere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal bilgiler öğretiminde zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin materyal

kullandınız mı? Kullandıysanız bu materyaller hangileridir? (Zaman şeridi, zaman kapsülleri, yerel tarih unsurları, sözlü tarih unsurları, görsel unsurlar, diğer, hiçbirini)” sorusu sorulmuştur?

Tablo 5
Materyaller

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Öğretimi	Materyaller	Sözlü tarih unsurları (Tarihsel tanık, röportaj vb.)
		Görsel unsurlar
		Zaman şeridi
		Yerel tarih unsurları (Doküman, eşya, giysi, bina, köprü vb.)
		Hikâyeler
		Zaman kapsülleri

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretiminde en çok sözlü tarih unsurları, zaman şeridi, görsel unsurlar, yerel tarih unsurları ve hikâyeler materyallerini kullanırken en az diğer olarak ifade edilen video, bilişim teknoloji araçlarını kullandıkları görülmektedir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde Ö5 “Ben materyal olarak zaman şeridi, yerel tarih unsurları, sözlü tarih unsurları ve hikâyeler kullanıyorum.” açıklamasında bulunurken Ö2 “Zaman şeridi artık kalmadı kullanmıyoruz. Yerel tarih unsurları, sözlü tarih unsurları, görsel unsurlar, hikâyelerle öğretim...” şeklinde ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman kapsüllerini ise hiç kullanmadıkları görülmektedir. Bu bağlamda öğretim materyallerinden olan zaman kapsülünün öğretmenler tarafından bilinmediği bulgusuna varılmıştır.

Materyallerin Etkililiği

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken kullandığı materyallerin etkililiğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerine “Kullandığınız materyaller öğrencilerin bu beceriyi kazanmasında etkili oldu mu? Nasıl etkili oldu?” sorusu sorulmuştur.

Tablo 6
Materyallerin etkililiği

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Öğretimi	Materyallerin Etkililiği	Geri dönütler alma
		Yaşamdan örneklerle kalıcılık oluşturma
		Zaman ve mekânın kavranmasını sağlama
		Zaman şeridi oluşturma
		Akıllı tahta kullanımı ve bilginin somutlaştırılması
		Yaparak yaşayarak öğrenme

Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenleri zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde kullandığı materyallere ilişkin en çok materyaller etkili oldu ifadesini belirtirken en az ise etkili olmadı vurgusunu yaptıkları görülmüştür. Materyallerin etkililiğini öğretmenler en çok geri dönütler alma vurgusu ile ifade ederken en az yaşamdan örneklerle kalıcılık oluşturma, zaman ve mekânın kavranmasını sağlama, zaman şeridi oluşturma, akıllı tahta kullanımı ve bilginin somutlaştırılması ve yaparak yaşayarak öğrenme şeklinde ifade etmişlerdir. Materyallerin etkili olmadığını ifade eden öğretmen ise öğrencinin bilişsel ve hazırbulunmuşluk yetersizliği ifadesini belirttiği görülmektedir. Ö2 kullandığı materyallerin etkililiğini “Evet, etkili oldu. Mesela bir örnek olay yaptığımızda bu örnek olayı çocuk hiçbir zaman unutmuyor aklının bir köşesinde kalıyor. Çocuğun kendi hayatına yönelik bir şey olduğu zaman çocuk bunu unutmuyor.” ifadesi ile belirtmiştir. Ö4 ise “Görsele dayalı etkinliklerle bir zaman şeridi oluşturduk gayet etkili ve kalıcı oldu. Çocuk açısından çok etkili oldu.” açıklaması ile materyallerin etkililiğini ve bunu nasıl sağladığını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğrencilere

kazandırırken kullandığı materyallerin etkili olduğunu belirttikleri bulgusuna varılmıştır. Bulgunun gerekçesine ise kullandıkları materyallere karşılık öğrencilerden aldığı geri dönütleri kanıt olarak göstermektedirler.

Etkinlik Önerileri

Bu kısımda öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde farklı olarak kullanılabileceği etkinlik önerileri ve gerekçelerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerine “Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretimine ilişkin ne gibi etkinlikler kullanabilirsiniz? Neden?” sorusu sorulmuştur.

Tablo 7

Etkinlik önerileri

Kategori	Tema	Alt Tema
Beceri Öğretimi	Etkinlik Önerileri	Tarihsel kısa filmler
		Yakın tarihsel olayların tanıklarının dinlenilmesi
		Tarih belgesellerinde kronoloji etkinlikleri
		Sözlü anlatımlar
		Okul panolarında zaman ve kronoloji etkinliklerinin sergilenmesi
		Müze gezisi etkinlikleri
		Okulda arkeolojik kazı mizansenini yapma
		Tarihsel şahsiyetlerin hayatı kronoloji etkinlikleri
		Tarihsel nesne kullanımı
	Etkinlik Gerekçeleri	Tarihsel zamana ilişkin materyal yapımı
		Zamanın yaratıcı drama ile kişileştirilmesi
		Geleceğe ilişkin bilim kurgu filmleri
		Tarihi alan gezileri
		Tarihsel ilgi ve dikkat çekmek
		Etkili ve kalıcı öğrenme sağlama
		Zaman ve kronolojiyi somutlaştırmak
		Tarihi ile gurur duymak
		Tarihi sevdirmek
Değişim ve sürekliliği görmek		
Tarihsel olaylar arasında bağlantı kurmak		

Tablo 7 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde etkinlik önerileri ve gerekçelerinin değişken olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin etkinlik önerilerinde en çok tarihsel kısa filmleri ifade ederken en az tarih belgesellerinde kronoloji etkinlikleri, okulda arkeolojik kazı mizansenini yapma, tarihsel şahsiyetlerin hayatı kronoloji etkinlikleri, yakın tarihsel olayların tanıklarının dinlenilmesi, zamanın yaratıcı drama ile kişileştirilmesi, tarihsel nesne kullanımı, tarihsel zamana ilişkin materyal yapımı, geleceğe ilişkin bilim kurgu filmleri, sözlü anlatımlar, tarihi alan gezileri, okul panolarında zaman ve kronoloji etkinliklerinin sergilenmesi ve müze gezisi etkinliklerini ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin önerdiği etkinliklerin gerekçelerinde ise en çok tarihsel ilgi ve dikkat çekmek ifadeleri görülürken en az etkili ve kalıcı öğrenme sağlama, tarihsel olaylar arasında bağlantı kurmak, zaman ve kronolojiyi somutlaştırmak, değişim ve sürekliliği görmek, tarihi sevdirmek ve tarihi ile gurur duymak ifadeleri görülmektedir. Ö3 etkinlik önerileri ve gerekçelerinde “Görsellerden faydalanılabilir, önemli şahsiyetlerin hayatları kronolojik etkinliklerle verilebilir. Öğrencilerde kalıcı öğrenmeyi gerçekleştir.” ifadesini belirtmektedir. Ö8 ise “Geçmişte yaşanmış olayların anlatıldığı kısa filmler kullanılabilir. Geleceğe yönelik bilim kurgu filmleri kullanılabilir. Öğrencide zaman kavramı böylelikle oluşturulabilir. Hem geçmiş hem de gelecekle ilgili öğrencinin zihninde net bir şeylerin oluşmasına katkı sağlar.” şeklinde etkinlik önerileri ve gerekçelerini ifade etmektedir. Öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde etkinlik önerilerinin gerekçesi olarak genellikle tarihsel ilgi ve dikkat çekmek, etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlamanın yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kronolojiyi algılama becerileri kavramsal bilgi yeterliliğinde zaman, tarihsel zaman, tarih, geçmiş, şimdi, gelecek, kronoloji, milat, milattan sonra, milattan önce, yüzyıl ve çağ kavramlarına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Öğretmenler kavramları tanımlama ve anlamlandırma benzer vurgular yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Bazı öğretmenlerin milat kavramı tanımının bütün insanlığı kapsayan bir olayı kapsamaması gerektiğini ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden bazıları ise Avrupa merkezli tarih bakış açısıyla oluşturulan Hristiyanlık temelinde kabul edilen milat kavramını reddederek hicretin milat olduğunu benimsedikleri sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerden bazılarının da çağ kavramının dönemsel bakımdan toplumların tarih ve din paradigmalarına göre farklı adlandırılması gerektiğini kabul ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda çağ kavramının dönemsel adlandırılmasında Avrupa merkezli tarih yaklaşımına bir karşı çıkışın ve reddin olduğu görülmektedir. Şimşek (2013) tarih ders kitaplarında Avrupa merkezli anlayışı konu olarak araştırmış olup Avrupa tarihi konularında genel bir kabulün ders kitaplarımızın içeriğine yansıdığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu Avrupa merkezli anlayış doğrultusunda zaman ve kronoloji kavram bilgisine sahipken bazı öğretmenlerin Avrupa merkezli olarak ders kitaplarımıza yansıyan bu anlayışı kabul etmedikleri görülmektedir. Butler (2017) araştırmasında bir olayda yaşananları belli bir dizge ile ifade edebilmek için kesin tarihlerin kullanılmasını, kronolojik terimlerin ve kavramların kullanılmasını, incelenen dönemlerin adlarını ve temel özelliklerinin bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Green (1995) ise dünya tarihini dönemselleştirmek için kapsayıcı ve bütünleştirici bir teorik çerçeveye sahip olunamadığı ancak tarih yazımında altı bin yıllık insan deneyimini tutarlılığa sahip kronolojik bölümlere ayırmanın bir gereksinim olduğunu söylemektedir. Bu araştırmanın sonuçları bağlamında da sosyal bilgiler öğretmenlerinin milat kavramına bakış açısında kapsayıcılık bağlamında bir uzlaşının olmadığı görülmektedir. Bazı öğretmenler Avrupa merkezli tarih yaklaşımı kapsamında Hz. İsa'nın doğumunu milat olarak kabul ederken bazılarının ise hicreti, yazının icadını, İstanbul'un fethini milat olarak benimsediklerinden dolayı kapsayıcı ve bütünleştirici bir çerçeveye karşı çıkış söz konusudur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri temel alındığında zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin çocuklarda gelişmesinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu becerinin öğrencilerde olayların neden sonuç bağlantısını anlama, nedensellik ilişkisi kurma işlevleri önemlilik gerekçesini oluşturmaktadır. Zaman ve kronoloji becerisi, tarihsel zamanın ve tarihsel olayların çocukların zihinlerinde anlamlandırılmasının bir ön koşulunu oluşturmaktadır. Çocukların zaman ve kronoloji becerisi yetkinliklerine sahip olmadan tarihsel zamanı ve tarihsel olayları bilişsel olarak kavrayamaz, bilgiyi yapılandıramaz. Butler (2017) çalışmasında kronolojik bir anlayışın tarihsel anlatılar ve açıklamalar oluşturabilmek için bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir. Taşyürek (2020) öğrencilerde zaman ve kronolojinin gelişimine ilişkin olarak bu becerinin onların kronoloji ve tarihsel zamanı doğru kullanmalarını, tarihsel olay ve olgulara farklı bakış açısı ile bakmalarını, çevrelerindeki değişim ve dönüşümü algılamalarını sağlamakta olduğunu belirtmiştir. Şimşek (2006) öğrencilerde kronoloji becerilerinin bir bütün olarak öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda öğrencilerin tarihsel olayları yerleştirme, sıralama, konumlandırma, tarihlendirme, mesafelendirme ve eşzamanlılık gibi kronolojik yeterliliği ve yetkinliği sağlamasında bütüncül öğretimin önemli olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretiminde konu, ünite ve öğrenme alanı ilişkisini kurarken tarih, vatandaşlık, ekonomi, bilim konularında, ünite olarak "5. sınıf Geçmişe Yolculuk, 6. sınıf Biz ve Değerlerimiz, Tarihe Yolculuk, 7. sınıf Türk Tarihinde Yolculuk, Zaman İçinde Bilim, Ekonomi ve Sosyal Hayat" ünitelerinde; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanlarında bu beceriyi öğrettiklerini belirtmişlerdir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında 4. ve 6. sınıflarda "Birey ve Toplum, Kültür ve Miras" öğrenme alanları ve 7. sınıflarda "Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanlarında doğrudan verilecek beceridir (MEB, 2018). Dolayısıyla öğretim programları aracılığıyla zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgilerde öncelikli olarak tarih konularında ve ilişkili diğer ünite, öğrenme

alanlarında kazandırılmak istendiği görülmektedir. Böylece öğrencilerin bu beceri aracılığıyla tarihsel nedenselliği, değişim ve sürekliliği kazanması amaçlanmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde yöntem ve teknik olarak geleneksel davranışçı öğrenme yaklaşımı yöntem ve tekniklerine daha çok başvurduğu, çağdaş yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı yöntem ve tekniklerini ise daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Şimşek (2009) yeni sosyal bilgiler müfredatında tarih öğretimi ile tarihsel hayal gücü, tarihsel empati, kanıt analizi gibi entelektüel becerilerin yanı sıra zaman ve kronoloji algılarının geliştirilmesinin amaçlandığını belirtmiştir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için ise yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun etkinliklerin sosyal bilgiler öğretim programının hedefi olduğunu vurgulamıştır. Ünal ve Çelikkaya (2009) sosyal bilgiler derslerinde yapılandırmacı yaklaşımın kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısını ve öğrendiklerini hatırlama düzeyini arttırdığı sonucuna varmıştır. Bu araştırma kapsamında ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımın uzağında bir öğretim anlayışı sergiledikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretiminde kullandığı materyallerde sözlü tarih unsurları, zaman şeridi, görsel unsurlar ve hikâyeleri tercih ettiği sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin zaman kapsüllerini ise materyal olarak hiç tercih etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman kapsülleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür. Varlıkgörücüsü ve Çalışkan (2020), çalışmasında öğrencilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisini geliştirmek için farklı etkinliklerin uygulanması ve sınıf içinde çoklu ortam kullanılmasının etkili olduğu, materyal olarak zaman şeridinin ve rol oynama yönteminin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sole (2019) çalışmasında öğretmenlerin çocuklarda kronolojik anlayış ve zamansal farkındalık geliştirebilmek için seçilmiş önemli tarihsel materyallerle çalışma fırsatı verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde öğrencinin sürecin merkezinde olduğu materyallere yer vermek, etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır. Ayrıca yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı temel alan materyallerin kullanılması ve öğrenci ile birlikte materyal geliştirmenin yapılması zaman ve kronolojiyi algılamada üst düzey bilişsel kazanımlar oluşturacaktır. Öğretim sürecinde öğretmenlerin zaman ve kronoloji becerisinin öğretimine ilişkin yeni materyaller hakkında bilgi sahibi olması ve bu materyalleri uygulayabileceği yetkinliği kazanması için hizmet içi eğitimleri alması gerekir.

Öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde kullandığı materyallerin etkililiğini ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uyguladıkları materyaller ve etkinliklerden sonra öğrenciden öğrenmenin kalıcılığına yönelik geri dönütler aldıklarını belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Hodkinson ve Smith (2018) çalışmasında öğretmenlerin özel müfredat, öğretim yöntemleri ve kaynaklar geliştirerek, çocukların kendi öğrenimlerinde aktif aktörler olmalarını sağlayarak tüm potansiyellerini gerçekleştirebilmelerini ve kronolojinin zor ve karmaşık kavramlarını öğrenmelerini, geliştirmelerini mümkün hale getireceği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerdeki kronolojik kavramsal becerilerini geliştirecek strateji, yöntem ve teknikleri öğrenme ortamında işlevsel olarak kullanmalıdır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde kullanılabilir etkinlik önerilerine ilişkin tarihsel kısa filmler, tarihi alan gezileri, müze gezileri, okul panolarında zaman ve kronoloji etkinliklerinin sergilenmesi, sözlü anlatımlar, geleceğe ilişkin bilim kurgu filmleri, tarihsel zamana ilişkin materyal yapımı, tarihsel nesne kullanımı, zamanın yaratıcı drama ile kişileştirilmesi, tarihsel şahsiyetlerin hayatının kronoloji etkinlikleri ile analizi, okulda arkeolojik kazı mizansenini yapma, tarih belgesellerinde kronoloji etkinliklerini belirttikleri sonucuna varılmıştır. Öğretmenler etkinlik önerilerinin gerekçelerinde tarihsel ilgi ve dikkat çekmek, etkili ve kalıcı öğrenme sağlamak, zaman ve kronolojiyi somutlaştırmak vurgularını yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Sel ve Sözer (2021) çalışmasında zaman ve kronolojiyi algılama becerisini sıralama ve tarihlendirme işleminden öte daha kapsamlı olarak görmektedir. Bu becerinin öğretiminde yakından uzağa öğretim ilkesi doğrultusunda çocuğun çevresinden görseller, fotoğraflar, tarihsel binalar ve mekânlar, tarihsel nesne ve eşyalar, hikâyeler, zaman şeritleri, zaman kapsülleri, simülasyonlar ve

diğer farklı yöntemler dikkate alınarak sosyokültürel ve tarihsel bağlamın anlamlı hale geldiği belirtilmiştir. Sole (2019) araştırmasında kronolojik zaman duygusunu geliştirmek için farklı tarihsel dönemlere ve sosyal bağlamlara özellikle sosyal, kültürel, günlük yaşamın ayrıntılarını içeren görsel imgelere yer vermenin olumlu, destekleyici olduğu sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik görüşlerinde öğrencilerin bilişsel durumunun, hazırbulunuşluk düzeyinin, öğretmen tarafından oluşturulan öğrenme ortamının, seçilen yöntem, teknik ve materyallerin öğrenmenin etkililiğini olumlu ya da olumsuz olarak doğrudan belirlediği sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın ulaşılan sonuçları kapsamında araştırmacılara ve ilgili kurumlara şu öneriler sunulmuştur:

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin kavram yanılgıları çalışılabilir. Sosyal bilgilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğretiminde zaman kapsüllerinin etkililiği öğrenciler bağlamında çalışılabilir. MEB tarafından Sosyal bilgiler öğretmenlerine zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin hizmet içi eğitim verilebilir.

Yazarların Katkı Oranı

Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50'dir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum yoktur.

Kaynaklar

- Akbaba, B., Keçe, M. ve Erdem, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortam kullanımının öğrencilerin zaman-kronoloji ve değişim-sürekliliği algılama becerilerine etkisi. *Afyon Kocatepe Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 237-257.
- Aksoy, B. ve Ablak, S. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 41-73.
- Altun, A. ve Kaymakçı, S., (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: Zaman şeritleri. *Turkish History Educational Journal*, 5(1), 157-192.
- Arnsdorf, E. V. (1961). An investigation of the teaching of chronology in the sixth grade. *The Journal of Experimental Education*, 29(3), 307-313.
- Bozdoğan, K. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih kavramlarına yönelik algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bozdoğan, K. ve Güven, C. (2020). 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan "kronoloji" kavramına ilişkin algıları, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(32), 476-515.
- Butler, S. (2017). Chronological understanding. In: debates in history teaching. Debates in subject teaching. Routledge, 155-166.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K, E., Akgün, E, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.(2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Çelikkaya, T. ve Ünal, Ç. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin kronoloji becerilerinin saptanmasına yönelik bir çalışma. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 150-173.
- Demircioğlu, H. İ. (2009). Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 228-239.
- Green, W. A. (1995). Periodizing world history. *History and Theory*, 34(2), 99. <https://doi.org/10.2307/2505437>.
- Hodkinson, A., and Smith, C. (2018). Chronology and the new national curriculum for history: is it time to refocus the debate?. *Education 3-13*, 46(6), 700-711.
- Işık, H. (2007). İlköğretim 6. sınıf ve ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin mekânsal biliş ve kronoloji bilgilerinin karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(30), 111-121.
- Keçe, M. (2015). Tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığı becerilerinin karşılaştırılması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 108-122.
- Kızıl, Ö. (2021). *Kronolojik ve mekânsal düşünme becerileri bağlamında T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının senkronik yaklaşımla öğretimi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu: 4- 5. Sınıflar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu: 6- 7. Sınıflar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Erişim adresi: [http://201812103847686-sosyal bilgiler öğretim programı.pdf](http://201812103847686-sosyal-bilgiler-ogretim-programi.pdf) (meb.gov.tr).
- MEB (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı Türkiye yüzyılı maarif modeli*. Erişim adresi: 2024programsos4567Onayli.pdf (meb.gov.tr).
- Öcal, M. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisi bağlamında tarihi şahsiyetlere yer verilme durumunun incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Özen, R. (2010). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin zaman, süreklilik ve değişimi algılama becerilerinin araştırılması: nitel bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özmen, C. ve Hançer, Ö. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kronolojik düşünme becerilerinin değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 64-84.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

- Safran, M., ve Şimşek, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi. *İlköğretim Online*, 5(2), 87-109.
- Sel, B. ve Sözer, M.A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde zamana ilişkin becerilerin öğretimine dair kuramsal bir bakış. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 161-196.
- Solé, G. (2019) Children's understanding of time: A study in a primary history classroom. *History Education Research Journal*, 16(1), 158-73.
- Şimşek, A. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi ve öğretimi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, A. (2009). Reform in the social sciences curriculum of Turkey: An evaluation in terms of teaching history. *International Journal of Instruction*, 2(2), 73-90.
- Şimşek, A. (2013). Türkiye’de tarih ders kitaplarında Avrupamerkezcilik. *İnsan ve Toplum*, 6(6), 193-222.
- Şimşek, A., ve Kolbasar, S. (2020). 4. sınıf sosyal bilgiler kitabındaki “Milli Mücadele” konusunun kronoloji bilgi ve becerilerini kazandırması açısından öğretmen ve öğrenci görüşleri ile incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 335-356.
- Taşer, S., ve Polat, R. (2015). Çağ taksimi konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, *Turkish Studies*, 10(2), 929-940.
- Taşyürek, Z. (2020). Konu ve beceri temelli sosyal bilgiler öğretimi-I. İçinde. T. Çelikkaya ve H. Yakar (Ed.). *Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi (s. 231-266)*. Ankara: Nobel.
- Thornton, J, S., and Vukelich, R. (1988). Effects of children's understanding of time concepts on historical understanding, *Theory & Research in Social Education*, 16(1), 69-82.
- Uçarkuş, E. ve Yeşilbursa, C.C. (2022). Sosyal Bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretimin öğrencilerin zaman ve kronolojiyi anlama beceri erişimine etkisinin ve görüşlerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 72-81.
- Varlıkgörücü, N. ve Çalışkan, M. (2020). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini nasıl geliştirebiliriz. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 194-209.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. (İ. Günbayı Çev.). Ankara: Nobel.

Extended Abstract

Introduction

It is seen that time has been classified by people in the historical context. In this classification, time types are expressed as objective time, subjective time, biological time and historical time. Chronology is used to indicate the events and phenomena in historical time in the order of their occurrence. With chronology, students perform cognitive skills such as distancing, positioning, simultaneity, dating, causality, analyzing, and evaluating events and phenomena.

The ability to perceive time and chronology is acquired through the use of timelines, time capsules, the use of local history, the use of oral history, teaching based on pictures and teaching with stories. Taking into account the cognitive development level of students, social studies teachers can be said to structure the abstract skill of perceiving time and chronology in children's cognitive schemas with concrete teaching materials. In the 2018 social studies curriculum, the ability to perceive time and chronology is included in the learning areas of "Individual and Society, Culture and Heritage" in Grades 4 and 6, and in the learning areas of "Science, Technology and Society, Production, Distribution and Consumption" in Grade 7 (MoNE, 2018). The social studies curriculum was updated by the Ministry of National Education in 2024 in the context of the changing world, science and technology. In the 2024 social studies curriculum, the skill of perceiving time and chronology is included in the field skills with the expression "perceiving time and chronological thinking" (MoNE, 2024). This study aimed to reveal social studies teachers' perception of time and chronology skills, their conceptual knowledge of this skill, and their possession of skill competencies.

The problem statement of this research is "How are social studies teachers' perception skills of time and chronology?".

Method

In this study, qualitative research method was used to determine the status of conceptual knowledge and teaching competencies of social studies teachers' time and chronology perception skills.

Research Model/Design

In this study, the case design of qualitative research method was used. Case study is a qualitative research design that aims to reveal valuable and in-depth understanding based on learning something new about behavior and its meaning in the real environment (Yin, 2017).

Population and Sample

In this study, the teachers selected for the study group were social studies teachers in Aksaray province affiliated to the Ministry of National Education (MoNE) for the 2023-2024 academic year. In this study, each participant was informed about the study and volunteerism was sought in accordance with ethical rules. In the study, 10 social studies teachers were selected from Aksaray province in accordance with the criterion sampling strategy from purposive sampling. Within the scope of ethical rules and confidentiality principle, the teachers in this study were given code names (T1, T2, T3...T10).

Data Collection Tools

In this study, a semi-structured interview form created by the researcher was used as a data collection tool in order to determine the status of social studies teachers' time and chronology

perception skills. After ensuring the validity and reliability of the questions in the interview form, it was applied to 10 participant teachers selected from Aksaray province.

Data Collection and Analysis

Content analysis was used to analyze the data collected in the study. In content analysis, data based on interviews and observations are used to express them in the form of codes, categories and themes (Patton, 2018).

Findings

It was found that social studies teachers expressed the concepts of "time, historical time and history" with common emphases that have similar meanings. It is seen that social studies teachers express the concept of historical time with more emphasis on events and period.

It was found that the teachers saw the concept of past as an irreversible time that preceded the present moment. It is seen that social studies teachers most often emphasize the concept of chronology with the emphasis on the ordering of historical events, and least often with the ordering of calendars, charts and time. It was found that teachers expressed the concept of milestone most frequently with the birth of Jesus Christ. Teachers' least emphasis on the concept of milestone was on the beginning, turning point, hijrah, the creation of Adam, the invention of writing, the birth of our prophet, the migration of tribes, the battle of Malazgirt, and the conquest of Istanbul. It was found that teachers used traditional and modern approaches together in the sub-themes of subject, unit, learning area relationship, method, technique, materials, effectiveness of materials and activity suggestions.

Conclusion, Discussion and Recommendations

It was concluded that teachers made similar emphases in defining and making sense of the concepts. It was concluded that some teachers stated that the definition of the concept of milestone should include an event that covers all humanity. Some of the social studies teachers, on the other hand, rejected the concept of milestone accepted on the basis of Christianity, which was created with the European dominant historical perspective, and adopted the concept of the Hijrah as the milestone.

Regarding the development and importance of time and chronology perception skills in children, social studies teachers stated that this skill is the main reason for understanding the cause and effect connection of events, establishing a causal relationship, and comprehending time and chronology.

It was concluded that social studies teachers mostly used traditional behaviorist learning approach methods and techniques as methods and techniques in teaching time and chronology perception skills, while they preferred contemporary constructivist learning approach methods and techniques less.

In the context of this research, the effectiveness of time capsules in teaching time and chronology perception skills in social studies can be studied in the context of students.